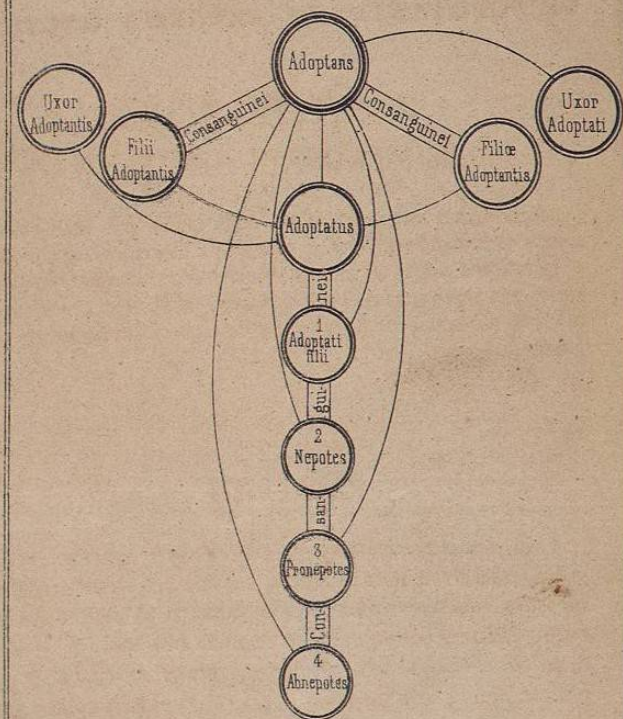

SCHEMA

Cognitionis Legalis.

THEOLOGIA
MORALIS UNIVERSA

TRACTATUS DECIMUS
DE PŒNITENTIA ET EXTREMA UNCTIONE

DISPUTATIO PRIMA
DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ

« Aggredimur Opus, cui utique omni studio præ ceteris materiis sedulo incumbendum; cum in ipso totius Theologiæ moralis summa et quæstiones magis ad praxim spectantes contineantur. Et ideo ego labori non peperci, ut desiderio lectorum satisfacerem; et ut ipsi omnia scitu necessaria hic reperiant. » Ita Liguori dux noster atque magister¹.

PRÆLUDIUM

1. Q. Quid venit nomine Pœnitentiæ generatim acceptæ?
R. Pœnitentiæ nomen, quod a pœna vel a punitiōne videtur esse deductum, quasi homo puniat in se ulciscendo quod commisit peccando, solet in Scholis adhiberi: 1. prout indicat virtutem moralem, et dicitur *virtus pœnitentiæ*; 2. prout indicat Sacramentum novæ Legis, et appellari solet: *Sacra-*

¹ *Op. Mor.*, l. VI, n. 426.

mentum reconciliationis, Baptismus laboriosus, secunda post naufragium tabula: item simpliciter Pœnitentia vel Confessio. Antiquitus etiam *manuum impositio* dicebatur; quia olim pœnitentes manus impositione reconciliabantur.

Pœnitentia prout est virtus, communiter solet definiri: *Virtus moralis, infusa, inclinans peccatorem ad detestationem et dolorem proprii peccati, quatenus est offensa Dei, cum efficaci emendationis et satisfactionis proposito*¹. Dicitur *infusa*; nam ex Scriptura *gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam*². Et Tridentinum: *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit*³. Dicitur *quatenus est offensa Dei*; pœnitentia enim utpote quædam species justitiæ est ad alterum, tenditque ad abolendam offensam ipsi illatam, et pro ea satisfaciendum: si ergo quis doleat de suo peccato sine respectu ad Dei offensam, ejus dolor idoneus non est ad ipsum offensum Deum placandum. — Ex hoc patet pœnitentiam esse virtutem specialem, cum speciale habeat objectum; et continere: 1. odium vitæ anteaactæ, 2. voluntatem pro ea satisfaciendi, 3. propositum vitæ inchoandæ.

Errat ergo Lutherus, qui ut Pœnitentiæ tum virtutem, tum Sacramentum funditus subvertat, totam ejus rationem collocat in solo melioris vitæ proposito, sive in sola resipiscencia. Ejus doctrinam reprobant: — 1. Scripturæ, ubi legitur: *Dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis, et in fletu et in planctu*⁴; — 2. Patres, ex quibus Augustinus aperte docet ad Pœnitentiam non sufficere *mores in melius commutare, et a factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium*⁵; — 3. ratio, et ipsa profanorum scriptorum auctoritas; nam naturæ vox est, ut voluntas malum a se patratum detestetur

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 434.

² Act. xi. — ³ Sess. vi, can. iii. — V. Habert. Joel. ii. — ⁵ Serm. cccli.

et pro viribus reparat. Quare Ovidius cecinit: *Pœnitet, et facto torqueor ipse meo*¹. Merito ergo Tridentinum: *Declarat igitur sancta Synodus hanc contritionem* (quæ est eadem res cum Pœnitentia, de qua agimus) *non solum cessationem a peccato et vitæ novæ propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium continere*².

2. Hæc pœnitentia, ait idem Tridentinum, *universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore fuit ad gratiam et justitiam assequendam necessaria*³. — Variis autem gradibus ordinarie ad pœnitentiæ virtutem, ideoque ad justificationem, perveniunt peccatores, ut exponit idem Concilium post Angelicum⁴: *Disponuntur autem ad justitiam, dum excitati divina gratia et adjuti fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum credentes vera esse quæ divinitus revelata et promissa sunt: atque illud imprimis a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu; et dum peccatores se esse intelligentes a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod et detestationem*⁵. Est contra protestantes qui contendunt peccatores per solam fidem justificari; quod falsum est, nam *ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum*⁶; et *fides sine operibus mortua est*⁷. Hinc iterum Tridentinum: *Si quis dixerit, sola fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur, et nulla ex parte necesse esse eum suæ voluntatis motu præparari, atque disponi, anathema sit*⁸.

Diximus ordinarie; quia gratia quandoque in instanti effectum suum sortitur, sic Deo volente, ita ut uno temporis puncto perfecta mutatio contingat: patet Pauli exemplo⁹.

¹ L. I, *De Pont.*, Elegia i. — ² Sess. xiv, cap. iv.

³ Sess. xiv, cap. i. De virtute pœnitentiæ fusius ubi *de contritione* generatim; cum contritio eadem sit ac ipsa pœnitentiæ virtus.

⁴ 3 p., q. 85, a. 5. — ⁵ Sess. vi, c. vi.

⁶ Jacob. ii, 24. — ⁷ Jac. ii, 26. — ⁸ Sess. vi, can. ix. — ⁹ Act. ix.

CAPUT PRIMUM

DE SACRAMENTI PŒNITENTIE NATURA,
NECESSITATE, INSTITUTIONE

3. Q. 1. Quid est Pœnitentia uti Sacramentum?

R. Pœnitentia ut Sacramentum definiri potest: *Sacramentum novæ Legis a Christo Domino institutum quo homini baptizato, contrito, confesso et satisfactionem spondenti per Sacerdotis absolutionem peccata post Baptismum commissa remittuntur.* Brevius: *Sacramentum constans actibus pœnitentis et absolutione Sacerdotis.*

Quod sit verum Sacramentum de fide est, et facile demonstratur: verum Sacramentum etiam a Calvinistis et Lutheranis¹, definitur: *Signum sensibile, divinitus institutum, et habens adnexam divinæ gratiæ promissionem.* Atqui ritus, quem Pœnitentiæ nomine nuncupamus et quo Ecclesia peccata dimittit, talis est: 1. est signum sensibile; occurrit enim ex una parte peccatorum confessio in pœnitente, ex altera absolutio a Sacerdote: quæ duo sunt utique sensibilia: 2. divinitus institutum, uti ostendunt illa Christi verba ad ministros suos: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remisistis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt*²; 3. divinæ gratiæ collatio; gratia enim a peccatorum remissione disjungi nullimode potest.

Hujus autem veritatis constantem habemus traditionem, cujus quidem testes sunt tum Patres, ut Tertullianus, *De Pœnitentia*; Ambrosius, item *De Pœnitentia*; Cyprianus, *De lapsis*; Chrysostomus, *De Sacerdotio*; etc.³: tum omnes rituales libri utriusque Ecclesiæ græcæ et latinæ, in quibus traditur administratio hujus Sacramenti. Merito ergo Tridentinum definivit: *Si quis dixerit in catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse vere et proprie Sacramentum pro fidelibus,*

¹ V. Bossuet, *Histoire des variations*, l. XI. nn. 104 et 165.

² Joann. xx.

³ Doctrinam SS. Patrum videre est penes Klée, *Histoire des dogmes*, t. II. p. 210.

*quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino Nostro institutum; anathema sit*⁴. Et in Concilio Florentino, Decreto ad Armenos legitur: *Quartum Sacramentum est Pœnitentia.*

4. Nonne (dices) potestas remittendi peccata referenda est ad Baptismum, qui Pœnitentiæ nomine in Scripturis appellatur?

Id docent Lutherani et Calvinistæ: hinc juxta ipsos, si lapsi fuerimus, sufficit Baptismi memoriam repetere, quæ quidem doctrina latissimam peccatis viam aperit. Sed veritas catholica est, Pœnitentiam a Baptismo omnino distingui; cum hæc Sacramenta habeant diversam materiam, formam, ministrum et subjectum. Materia Pœnitentiæ sunt actus pœnitentis, Baptismi est aqua. Forma Pœnitentiæ sunt verba: *Ego te absolvo*; Baptismi sunt verba: *Ego te baptizo*. Minister Pœnitentiæ non est nisi Sacerdos; Baptismi esse potest homo quicumque. Denique subjectum Pœnitentiæ est jam baptizatus; Baptismi non baptizatus. Quare aiebat S. Epiphanius: *In iis, qui sunt post Baptismum lapsi, subveniri non potest Baptismate; sed alio remedio, quod est Pœnitentia*⁵. Et D. Hieronymus Pœnitentiam vocat *secundam post naufragium tabulam*⁶; prima enim est Baptisma. Recte igitur Tridentinum: *Si quis Sacramenta confundens ipsum Baptismum Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint, atque ideo Pœnitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit*⁴.

Sed nonne (addes) Scriptura constanter Pœnitentiam cum Baptismo conjungit? legitur enim Pœnitentiam agite et baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum; prædicatur Baptismus Pœnitentiæ in remissionem peccatorum⁷, etc.; ergo Pœnitentia a Baptismo non est distincta.

R. Quando in Scripturis Pœnitentia exigitur, ut adulti cum fructu

⁴ Sess. xlii, can. 1. V. Ferraris, *vº Pœnitentiæ Sacramentum*.

⁵ Hebr. lxx. — ⁶ Ep. ad Sabin.

⁷ Sess. xiv, can. 11. In Sacris Scripturis si Baptismus Joannis dicitur *Baptismus Pœnitentiæ*, est quia peccata non dimittebat ex opere operato, sicut Baptismus Christi; sed totam vim repetebat ex opere operantis, id est ab ipsa pœnitentia peccatorum. Patres vero si pœnitentiam aliquando vocant Baptismum, addunt *laboriosum* aut *lacrymarum*, ad discrimen Baptismi proprie dicti. Vel si videntur Baptismo tribuere remissionem omnium peccatorum, id intelligendum de Baptismo tanquam de causa remota quia sine Baptismate inaniter Pœnitentia suscipitur. — V. Perrone, Bellarminus, Tournely, Knoll, etc.

⁸ Act. xi; Marc. 1.

suscipiant Baptisma, exigitur uti dispositio et prout est virtus tantum; neque sine detestatione peccata dimittuntur. Quando vero dicitur conferri Baptisma *in remissionem peccatorum*, id non absolute sive de omnibus peccatis quæ post Baptismum patrantur accipiendum est; sed de iis quæ Baptismum præcesserunt, ut patet. Sane quoad peccata in quæ fideles post Baptismum lapsi sunt, nunquam hæc perhibentur deleta vi Baptismi. Neque Scripturæ fideles peccatores hortantur ad recordationem suscepti Baptismi; sed ad solam Pœnitentiam excitant, ut patet de Simone mago et incestuoso corinthio¹.

5. Q. 2. *An Ecclesia possit remittere omnia peccata commissa post Baptismum?*

R. Montanistæ tria peccata subtraxerunt potestati clavium, idololatriam, homicidium, mœchiam; Novatianus autem et Novatus lapsum in idololatriam: ipsorum vero assectæ ulterius progressi subtraxerunt primum cuncta graviora delicta, et demum omnia lethalia post Baptismum commissa: qui proinde hortabantur peccatores, ut veniam illorum a solo Deo impetrarent. Qui omnes semper ut hæretici habiti sunt, et eos Ecclesia damnavit in compluribus Conciliis, uti refert Eusebius, qui ecclesiasticam historiam primus conscripsit, sæculo IV ineunte. Sane clarissima sunt Christi verba: *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo, et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo*. Iterum *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt*². Hæc porro nullam continent peccatorum exceptionem.

Accedit usus Ecclesiæ constantissimus concedendæ veniæ peccatoribus etiam perditissimis: sic (ut ab ipsis Apostolis exempla sumamus) S. Joannes juvenem latronem et homicidam, post congruam pœnitentiam, Ecclesiæ restituit³. Et Paulus incestuoso corinthio, qui crimen tale patraverat, quod nec apud gentes audiebatur, veniam est elargitus⁴. Quo exemplo sic D. Ambrosius Novatianos insectabatur⁵: *Cum*

¹ Act. viii; I Corinth. v.

² Matth. xviii, Joann. xx.

³ Hist. cit., l. III, c. xxiii. — V. Tridentinum, sess. xiv, c. 1, et can. iii. Cor. v.

⁴ L. I, *De Pœn.*, c. iii. Unde si quædam peccata in Scripturis *irremissibilia* dicuntur, id est quia remittuntur difficiliter; item si quibusdam fuit

igitur *Apostolus peccatum remiserit, qua vos auctoritate dimittendum negatis? Quis reverentior Christi? Novatianus, an Paulus?*

6. *Dominus autem, habet Tridentinum, Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum a mortuis excitatus insufflavisset in Discipulos suos dicens: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt*¹. Dictum est *tunc præcipue*; quia Christus jam quasi inchoaverat ejus institutionem ante passionem, quando potestatem ligandi ac solvendi Apostolis promisit his verbis: *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo; et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo*².

Ratio autem congrua, cur Christus hoc Sacramentum instituerit, est tum ut plenius nobis ejus merita applicarentur; tum ut facilius veniam obtineremus, siquidem in hoc Sacramento non requiritur perfecta contritio; tum ut firmiorem haberemus veniæ spem ac securitatem per Sacerdotis sensibilem veluti sententiam; tum demum ut majus haberemus peccati frænium in confessione peccatorum, in injunctioe remediorum ac Sacerdotis monitione. — Ideo vero hoc Sacramentum videtur Christus instituisse post resurrectionem, ut perfectum justificationis exemplum nobis præberet: sicut enim cito, vere et perfecte Christus non amplius moriturus surrexit, ita et peccator e sua culpa cito, vere et perfecte resurgere debet non amplius casurus.

7. Pœnitentiæ Sacramentum vel in re vel in voto omnibus post Baptismum in mortale lapsis necessarium esse necessitate medii sic declaravit Tridentinum: *Est autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus*³. At Baptismi Sacramentum est

aliquando negata veniæ, id *ex rigore disciplinæ, non ex desperatione veniæ* factum esse docet Augustinus (Epist. lx). V. Alasia, Billuart, Voit.

¹ Sess. xiv, cap. 1, *De Pœn.*

² Matth. xviii. Quibus inquam verbis Christus promisit, non tribuit hanc apostolis potestatem; siquidem tunc ipsi nec sacerdotes erant nec pastores. Vid. Liberius a Jesu.

³ Sess. xiv, c. ii.

necessarium necessitate medii: ergo et Sacramentum Pœnitentiæ. — Toties autem ex eodem Tridentino Pœnitentiæ potest suscipi, quoties fideles post Baptismum in peccata labuntur¹. Idque patet ex iis Christi verbis generatim dicentis: *Quæcumque solveritis...: quorum remiseritis, etc.*

CAPUT SECUNDUM

DE SACRAMENTI PŒNITENTIÆ MATERIA

8. Q. 1. *Quænam est materia remota Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Materia remota (vel potius removenda) Sacramenti Pœnitentiæ sunt *peccata omnia post Baptismum commissa*; remota enim Sacramenti materia est id circa quod versatur Sacramenti actio: atqui hujus Sacramenti actio versatur circa illa peccata, scilicet destruenda.

Diximus *peccata post Baptismum commissa*; nam originale et actualia quæ Baptisma præcesserunt, Baptismate delentur, non vero Pœnitentiæ; cum nondum baptizatus Ecclesiæ clavibus subjiciatur, et Baptisma cunctorum Sacramentorum sit janua. Diximus *omnia*, ita tamen ut mortalia nondum directe remissa, constituent materiam remotam necessariam; cum ideo Pœnitentiæ hæc instituta sit. Venialia autem post baptismum patrata, et ipsa mortalia jampridem in Confessione directe remissa constituent tantum materiam liberam ac sufficientem².

¹ Sess. XIV, can. I.

² *Directe remissa* sunt mortalia, quæ fuerunt declarata in ipsa Confessione. Quæ autem mortalia per oblivionem inculpabilem non fuerunt declarata, remissa quidem sunt, cum unum mortale non possit auferri sine alio: et ideo *indirecte remissa* dicuntur, sed remanet obligatio ea postea declarandi in alia confessione, ut satisfiat præcepto divino integre confitendi, omniaque mortalia Ecclesiæ clavibus subjiciendi. Quanto autem tempore expectari possit ad faciendam hanc declarationem, aliqui arbitrantur eum, qui singulis mensibus vel crebrius confiteri solet, illam confessionem tuto expectare posse. Verum tum rectius urget hæc obligatio, cum urget præ-

Ac primo venialia constituunt *liberam* materiam; quia ex Tridentino, Deo sic volente, *taceri citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt*¹. Sed materiam *sufficientem*, quia Christi verba, *Quæcumque solveritis, etc.*, non distinguunt inter mortalia et venialia; aliunde etiam venialia vinculum inducunt: et idem Concilium declaravit venialia *recte et utiliter in Confessione* dici, et damnavit id negantes².

Idem currit de mortalibus jam directe remissis, prout omnes docent cum Angelico³: nempe hæc sunt *materia libera*, quia quod semel remissum est, nequit amplius in culpam vocari. *Sufficiens* tamen, quia licet remissa nunc, semper tamen per illa Deus offensus fuit: cum igitur hæc possint iterum esse materia Confessionis et Contritionis, nihil pugnat quominus adhuc esse queant materia absolutionis: qui enim aliquem offendit, potest iterum atque iterum de suo peccato dolere ac veniam petere. Hoc Benedictus XI expresse tradit et reputat *salubre*⁴: et probat etiam communis fidelium praxis.

9. Q. 2. *Quænam est materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Lutherani, qui hoc Sacramentum retinent, duas esse

ceptum iterum confitendi. — Etsi autem tutius sit nova peccata ab antiquis jam remissis secernere; dicunt tamen probabiliter Lugo, Sanchez et alii non esse necessario distinguenda peccata confessa a non confessis (nisi id sit necessarium ob occasionem proximam removendam, aut ob casum reservatum vel aliam circumstantiam, vel nisi fiat a confessario interrogatio); nam semper explicatur peccatum secundum totam suam gravitatem. Quod tamen alii negant; nam peccatum non confessum est materia necessaria; confessum vero est tantum materia libera et sufficiens sacramenti: ideo diversitas est. V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 425; *Homo Apost.*, tract. XVI, n. 35.

¹ Sess. XIV, c. — ² Sess. XIV, c. v; et can. VII.

³ In 4, d. 17, q. 3, a. 3, q.

⁴ Extrav. XI, *De priv.* Neque obstat, quod peccatum deletum non sit amplius peccatum, nam peccatum etsi jam remissum, semper est peccatum commissum. Sufficit autem quod Sacramentum per se, et in actu primo præbeat gratiam deletivam peccati; quamvis per accidens revera, et in actu secundo peccatum non debeat, sed gratiam adaugeat: sicuti contingit cum quis ad Sacramentum accedit jam perfecte contritus. Et tunc impletur illud: *Qui justus est, justificetur adhuc* (Apocal. XXII). Quæ justitiæ augmentatio vere dici potest justificatio, sicut augmentatio caloris dicitur calefactio, ut ait doctissimus Sylvius

volunt illius partes essentielles, *terrores conscientiae* ex cognito peccato; et *fidem*, qua nempe quis credit sibi per Christum esse remissa peccata. Qui error in Tridentino damnatus fuit¹: et sane terrores possunt utique ad poenitentiam disponere, at non ipsam constituunt. Fides vero, qua quis credit se infallibiliter justificatum, peccatorum remissionem subsequitur: praeterea certitudo illa sine divina revelatione haberi non potest.

Calvinus, qui poenitentiam habet tantum ut virtutem, contendit illius partes esse *mortificationem carnis* et *vivificationem spiritus*. Sed fallitur, haec enim duo sunt poenitentiae effectus, non autem ejusdem essentielles partes.

Tridentinum hac de re habet: *Si quis negaverit ad integram et peccatorum perfectam remissionem requiri tres actus in poenitente, quasi materiam Sacramenti Poenitentiae, videlicet contritionem, confessionem, satisfactionem, quae tres poenitentiae partes dicuntur... anathema sit*². Quod merito statutum est, ut iis modis quibus Deum offendimus, iisdem ipsi nos reconciliemur: Deum offendimus corde, ore et opere; sic nos reconciliamur ei cordis contritione, oris confessione, operis satisfactione.

Attamen dissident Theologi, an in hisce tribus partibus sit constituenda essentia Sacramenti, seu proxima ejus materia. Scotus illam collocat in sola absolute, et ceteras dicit esse partes tantum integrales; Durandus eam reponit in confessione. At post D. Thomam commune est³, eam esse constituendam in tribus illis actibus simul, nempe contritione, confessione et satisfactione. Quod conformius est Tridentino, a quo tres illi actus dicti sunt *quasi materia hujus Sacramenti*: ubi Catechismus ejusdem Concilii animadvertit fuisse, appellatos *quasi materiam, non quia verae materiae rationem non habeant; sed quia ejus generis materia non sunt, quae extrinsecus adhibeatur, ut aqua in Baptismo, et Chrisma in Confirmatione*. Hoc ipsum docet Rituale Romanum: neque obstat quod contritio de se non sit sensibilis; nam satis sen-

¹ Sess. XIV, c. IV. — V. Liguori, *Opera dogmatica*, etc., sess. VII, c. III.

² Sess. XIV, can. IV.

³ 5 p., q. 84, a. 2. — V. L. Ferraris, *vº Poenitentiae Sacramentum*.

sibilis fit per confessionem et alia exteriora poenitentiae signa.

10. Tamen inter tres actus praedictos hoc intercedit discrimen, quod satisfactio in actu, seu quatenus imponenda aut implenda, non sit nisi pars integralis; quia effectus poenitentiae, nempe gratia et remissio peccatorum quoad culpam et poenam aeternam, sine actuali satisfactione haberi potest: contritio ex adverso et confessio sunt partes essentielles in actu. Diximus *satisfactio in actu*; propositum enim satisfaciendi est ejusdem naturae ac contritio et confessio: neque enim illum vere poenitet, qui non habet actuale propositum satisfaciendi justitiae Dei.

Art. I. — De contritione generatim.

11. Q. 1. Quomodo definitur contritio generatim?

R. Contritio generatim accepta definitur a Tridentino: *Animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero*¹. Quibus verbis, ut definitio magis accommodetur statui novae Legis, addi solet: *Et cum voto confitendi ac satisfaciendi*.

Dicitur 1: *Animi dolor*, id est tristitia cordis, non sensus seu partis sensitivae; contritio est actus voluntatis, ideo affectus rationalis prorsus.

2. *Ac detestatio*, id est odium et aversatio, per quam nempe animus recordatione peccati horret quodammodo ac refugit illud abominando: detestatio potest esse sine dolore, ut contingit in Beatis, qui peccatum odio habent et aversantur, nec tamen dolent.

3. *De peccato commisso*, propria scilicet voluntate, non aliena: quia peccatum commissum ab aliis, retractari non potest a nobis. Quamquam detestatio et dolor late sumptus,

¹ Sess. XIV, c. IV. Contritio autem proprie consistit non in dolore, sed in detestatione; ideo enim de aliquo dolemus, quia de eo turpitudinem apprehendimus; ita verius cum D. Thoma (5 p., q. 87, a. 1). Attamen et dolor et detestatio necessario requiruntur, et de facto in contritione habentur; qui enim detestatur peccatum, necessario de ipso dolet; sicut qui de peccato dolet, necessario illud quoque detestatur. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 435.

nempe pro displicentia mali, possit etiam esse de alieno peccato.

4. *Cum proposito non peccandi de cetero*; quia impossibile est, ut quis vere doleat de peccato, quod adhuc committere vult. Additur *et cum voto confitendi ac satisfaciendi*: sane illud votum seu desiderium scienter negligi non potest; cum confessio et satisfactio ex divina institutione hodie ad pœnitentiam requirantur. Hoc tamen votum jam implicite includitur in contritione, nec est necesse extra Sacramentum ipsum, ut quis conteratur expresse intendens confiteri; eo enim quo vere dolet de admissis et vult converti ad Dominum, jam habet voluntatem servandi omnia præcepta, quorum unum est peccatorum confessio. Quod innuit ipsum Concilium Tridentinum dicens: *Reconciliationem ipsi contritioni, sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam*¹.

Diximus *extra Sacramentum ipsum*; nam quæstio est, an dolor prout est pars Sacramenti, debeat elici a pœnitente ex intentione et relatione ad Confessionem; an vero postquam elicitus est absque memoria confessionis, possit pœnitens eo dolore uti ad recipiendum Sacramentum Pœnitentiæ. Billuart, Lugo, Sporer alique (ad hoc ut dolor sit materia apta ad Sacramentum) probabilius negant eliciendum esse cum expressa intentione confitendi et satisfaciendi; quia jam satis ad Sacramentum dirigitur per subsequentem confessionem. Sed affirmant Busembaum ac Concina; nam sicuti minister aut etiam suscipiens alia Sacramenta, debet per intentionem ordinare materiam ad Sacramentum, v. g., ablutionem aquæ ad Baptisma; ita etiam susceptor Pœnitentiæ debet ad illam ordinare dolorem, qui est ejusdem Sacramenti materia. Quæ secunda sententia cum adhuc sit probabilis, ante Pœnitentiæ susceptionem, sequendam docet Cardenas, cum res sit de Sacramento.

12. Q. 2. *Quænam sunt conditiones contritionis?*

R. Contritio has conditiones necessario habere debet, ut sit nempe:

¹ Sess. XIV, c. IV. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 447.

1. *Supernaturalis*, et quidem duplici ex capite. Id est tum ratione principii, a quo procedit: et est gratia divina, sine qua (ut habet Tridentinum) *neminem pœnitere potest sicut oportet*¹; tum etiam ratione motivi, ex quo elicitur, quod esse debet per fidem menti propositum. Unde si quis doleret de peccato, quia repugnat rationi, vel quia sibi attulit infamiam aut infirmitates, ejus contritio esset mere naturalis: et nullam haberet proportionem cum justificatione, quæ est ordinis supernaturalis. Hinc damnata est ab Innocentio XI hæc sub n. 57 propositio: *Probabile est sufficere contritionem naturalem, modo honestam*.

Hic tamen distingue inter contritionis motivum et occasionem: *motivum* supernaturale esse debet; *ocasio* naturalis esse potest, potest enim peccator ex morbo aliove malo temporali occasionem nancisci ad Deum per veram contritionem redeundi. Qui vero dolet non ex metu æternæ pœnæ, sed ex metu pœnarum tantummodo temporalium, si nullum ad Deum respectum habeat, ejus dolorem mere naturalem esse, ideo non sufficere, docent omnes. Si autem istæ pœnæ considerentur prout a Deo infliguntur, utrum id satis sit ad justificationem in Sacramento, negant Canus et Concina; cum solo naturali lumine peccator cognoscere valeat temporales pœnas a Deo infligi: ideo dolor naturalis esset. Sed affirmant Lugo, Sporer, Suarez et alii, quia fide etiam edocti sumus non solum æternas pœnas Deum infligere peccatoribus, sed etiam temporales, ut patet exemplo Ninivitarum, quorum dolor non fuit conceptus, nisi ob metum excidii civitatis, quod iisdem minabatur Deus, clamante Jona propheta: *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur*².

2. *Universalis*, se nempe debet extendere ad omnia mortalia: *Si impius*, ait Deus, *egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis... omnium iniquitatum ejus... non recordabor*³. Sane nemo dixerit vere de peccatis illum dolere, qui unum detestatur, aliud diligit; cum sciat omni et quocumque pec-

¹ Sess. VI, c. III.

² Hæc sententia videtur probabilior, sed in praxi securius erit tenere priorem, quæ non caret sua probabilitate saltem extrinseca.

³ Ezech. XVIII.

cato mortali amicitiam cum Deo penitus extingui. Non requiruntur tamen (prout tenendum est cum sententia communi) singuli actus doloris ad singula peccata; quod sæpe foret impossibile: *Omnia peccata*, ait D. Thomas, *conveniunt in aversione a Deo, ratione cujus gratiam impediunt. Unde ad justificationem non requiritur, quod in ipso justificationis momento aliquis de peccati singulis cogitet: sed sufficit, quod cogitet de hoc, quod per culpam suam est aversus a Deo*¹. Ut tamen dolor ad omnia virtualiter extendatur etiam occulta, ex motivo universali, v. g., ex offensa Dei vel ex pœna pro merito est supernaturaliter eliciendus.

3. *Appretiative summa*, id est summa quoad voluntatem, quatenus voluntas detestetur peccatum super omnia mala, et parata sit pœnam quaecumque potius subire, quam peccare mortaliter. Sicut enim Deus est summum bonum super omnia diligibile; ita mortale quod illi opponitur, est summum malum super omnia detestandum. Huc facit illud Christi: *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus*². Non vero summa quoad sensum, sive in parte sensitiva, quasi lacrymæ doloris, acerbiter debent consequi; cum iste dolor, etsi exoptandus, non sit in nostra potestate.

4. *Formalis*, nempe expressa, quando agitur de constituenda materia Sacramenti; ideo non sufficit virtualis et implicita, prout continetur in actu charitatis. Sicut enim non sufficit materia virtualis, v. g., panis virtualis, id est triticum, nec vinum virtuale, id est uva in Eucharistia; ita nec in Pœnitentia contritio virtualis, seu actus charitatis. Quare non satis esset dicere: *Diligo te Deum meum super omnia, quia summe bonus es; parce peccatis meis*; hæc non nisi amoris actum ac peccatorum deprecationem important, non verum doloris actum.

¹ De verit., q. 29, a. 5, ad. 4. In praxi bene erit, si peccatorum suorum deformitatem pœnitens meditetur; maxime si majori passione afficiatur erga peccatum aliquod particulare, tunc ad specialem illius detestationem erit inducendus, ne remanente affectus radice, facile ad vomitum redeat. Sed excipe *peccata luxuriæ*, ne ex inductione ad illa magis detestanda pœnitens exponatur periculo iisdem potius magis adhærendi. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 438.

² Matth. x.

Item contritio nostra debet esse conjuncta cum fide et spe veniæ: cum fide, quia ex Apostolo *sine fide impossibile est placere Deo*¹, cum spe veniæ, quia ex Jacobo qui non sperat, *non æstimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino*². Imo fides et spes debent esse explicitæ; nam Tridentinum ait, peccatores disponi ad justificationem *credentes vera esse quæ divinitus revelata et promissa sunt... fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore*³. Hoc tamen non debet turbare peccatorem; ipso enim actu, quo accedit ad Pœnitentiæ Sacramentum, jam aliquo modo credit explicitè (non quidem reflexe, sed exercite seu de facto) in illo esse vim justificandi ex meritis Christi: et simul explicitè sperat, se in eodem Sacramento peccatorum suorum esse veniam consecuturum.

5. *Interna*, juxta illud Prophetæ: *Scindite corda vestra*⁴: alioquin esset fictio doloris, non verus dolor. Et æquum sane est, ut inde dolor deducatur, unde peccata enascuntur; at de corde, teste Scriptura, *exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemix, etc.*⁵.

6. *Efficax*, nimirum conjuncta cum proposito non peccandi de cetero, et vitæ novæ inchoandæ juxta illud Ezechielis: *Projicite a vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, et facite vobis cor novum et spiritum novum*⁶.

13. Q. 3. *An contritio sit necessaria ad peccatorum remissionem?*

R. Contritio vera et formalis sive intra sive extra Sacramentum ad mortalium remissionem necessaria est necessitate mediæ tum præcepti: *Nulla est barbaries*, ait Augustinus, *quæ dicere audeat non esse pœnitendum homini, si peccaverit*⁷. — Ac 1. necessitate mediæ; nam repugnat quod homo peccator Deo reconcilietur sine sincera cordis conversione ad Deum. Hinc merito Scriptura, si *pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis*⁸; — 2. necessitate præcepti; quisque enim vel ipso jure naturæ tenetur arripere

¹ Hebr. xi. — ² Ep. c. i. — ³ Sess. vi, cap. vi.

⁴ Joel. ii. — ⁵ Matth. xv. — ⁶ Cap. xviii.

⁷ De duab. anim., c. xiv. — ⁸ Luc. xiii.

media ad salutem necessaria; secus peccaret graviter tum contra charitatem propriam sibi non prospiciendo; tum contra charitatem in Deum, cujus amicitiam recuperare negligit. Quæ quidem contritio vel in eo requiritur qui amore Dei super omnia accensus est, si suorum peccatorum memoriam habeat; quis enim credat Deum super omnia ab eo diligi, qui non dolet de flagitiis præteritis, quibus se Deum offendisse meminerit?

Imo vel ad ipsam venialium deletionem contritio necessaria est: *Nec quemquam* putes, iterum Augustinus, *a quocumque seu magno seu parvo peccato ad correctionem sine penitentia posse transire*¹. Ratio est ex Angelico, quia *sicut peccatum mortale remitti non potest, quamdiu voluntas peccato adhæret, ita etiam nec peccatum veniale, quia manente causa, manet effectus*². Attamen ad delenda venialia contritio virtualis sufficit extra Pœnitentiæ Sacramentum:

1. Contritio virtualis sufficit, seu *virtualis quædam displicentia*, prout ait idem Angelicus: *Putat cum aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum et res divinas, ut quidquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, et doleret se commisisse, etiamsi de illo actu non cogitaret*; — 2. extra Pœnitentiæ Sacramentum: nam in Sacramento cum communi tenendum est, omnino sub gravi requiri contritionem formalem, etiamsi quis sola habeat venialia, ne scilicet Sacramentum sua materia frustretur. Et quidem supernaturalem, summam, cum fide et spe veniæ, internam et efficacem³: non tamen universalem; in confessione enim venialium satis est vel de uno tantum dolere, cum venialia non constituent materiam necessariam, et unum sine alio remitti possit. Et tunc cetera venialia, de quibus pœni-

¹ Ep. XLVIII.

² 3 p., q. 87, a. 1. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 449.

³ *Supernaturalem*, nam contritio naturalis nequit esse medium ad effectum supernaturalem: sufficit autem pro venialibus metus pœnarum purgatorii, ut patet. *Summam*, seu debet peccator detestari veniale plusquam omnia mala naturalia, nam hæc non sunt nisi mala naturæ, illud autem est malum Dei. *Cum fide et spe*; item *internam et efficacem*, alioquin contritio esset ficta et illusoria.

tens non dolet, non jam in confessione dicuntur, ut absolutio cadat super illa; sed dicuntur vel ad humilitatem seu confusionem sui, vel ad manifestandam magis conscientiam; confessio enim est etiam ad reginam animæ et futuræ vitæ directionem. Croix, Lugo, Suarez aliique.

14. *Quandonam* (quæres) *obligat contritio*? Certum est apud omnes, contritionem obligare per se in mortis periculo, aut amentię perpetuæ; quia quisque sibi providere tenetur et curare, ne Deo perpetuo remaneat inimicus¹. — Per accidens vero obligat: 1. quando quis est in peccato mortali, et debet Sacramenta aliis ministrare, vel Sacramentum vivorum suscipere: sancta enim sancte tractanda sunt; 2. quando quis graves patitur tentationes, neque eas superare valet, quin eliciat actum contritionis; 3. quando quis tenetur charitatis actum erga Deum elicere: tunc qui sibi conscius est gravis peccati, debet illud detestari, cum Deo illud opponatur. Ceterum observandum: quando aliquod præceptum obligat ad aliquem actum solummodo *per accidens*, tunc ejus omissio non constituit peccatum distinctum a peccato quod incurritur ob actum illum: ita peccator administrans sacramentum, non elicitam contritionem, culpam incurrit sacrilegii, non etiam impœnitentiæ.

Attamen utrum contritio per se obliget post mortale admissum, ita ut ejus dilatio sit novum et speciale peccatum, per se loquendo, negamus; nam nullibi legitur hoc præceptum statim a peccato pœnitendi. Ceterum alia ratione putamus non posse excusari a mortali qui per notabile tempus existens in mortali contritionem differt; peccaret enim tum contra charitatem erga Deum, quæ obligat pluries saltem

¹ An autem qui in mortis articulo vel periculo suscipit Pœnitentiæ Sacramentum cum attritione, teneatur etiam elicere explicite contritionem perfectam, alii negant, cum moraliter certus sit, se esse justificatum; alii affirmant, quia in mortis articulo quisque tenetur quærere potiora remedia. Utraque sententia probabilis est; sed secunda omnino suadenda, cum agatur de summo salutis negotio. Imo dico esse omnino sequendam ab eo qui esset in actuali mortis articulo; tunc enim tenetur quisque elicere actum charitatis, cui nemo satisfacere potest, si occurrente memoria peccati, ex eodem charitatis motivo peccatum non detestetur. *V. Liguori, Op. Mor.*, l. VI, n. 437.

in anno, tum contra charitatem erga se, cum se exponat proximo relabendi periculo; quia sine gratia sanctificante ex D. Thoma, quod homo diu maneat absque peccato mortali, esse non potest¹. Et D. Gregorius, ait: *Peccatum, quod mox per penitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit*². Hinc ad rem monet Ecclesiasticus: *Non tardes converti ad Dominum*³.

Verum quale sit *notabile tempus*, alii dicunt spatium unius anni (sed hoc non est admittendum, qui enim per tantum temporis perseverat in mortali, videtur quod non possit vitare periculum in alia facile relabendi); alii hebdomadam circiter: quæ opinio videtur nimis rigida. Potius res est commensuranda ex circumstantiis peculiaribus personæ in peccato existentis, v. g., a sua proclivitate in vitia, a malis habitibus, a violentia tentationum, a præsentia occasionum, etc. (A).

15. Q. 4. *An contritio debeat Confessionem præcedere?*

R. Contritio debet præcedere absolutionem, quia forma cadere debet super materiam præsentem. Verum communius docent Lugo, Suarez et alii, non oportere ut illa præcedat etiam confessionem; quia licet sit elicitæ in ejus fine vel post, nihilominus moraliter cum illa unitur, in eamque influit, eamque dolorosam reddit; cum sit elicitæ in ordine ad confessionem. Huic favet Rituale romanum dicens: *Audita confessione, (Confessarius) ad dolorem efficacibus verbis adducere (pœnitentem) conabitur*. Ceterum omne dubium deponet qui post dolorem, de narratis se iterum generatim accusat.

Quandiu autem censeatur moraliter perseverare actus doloris, prius formaliter et expresse habitus, non dubitamus asserere, quoties confessio derivat ex illa peccatorum displicentia, in virtute perseverare dolorem saltem per unum aut alterum diem, dum illa confessio est illius doloris effectus. Secus autem si quis ex mera devotione, aut ad votum vel pœnitentiam implendam confiteretur; tunc prius habitus dolor non haberet relationem cum præsentem confessionem⁴.

16. *Sed (quæres) qui mortale oblitum confitetur statim post absolutionem, teneturne novum elicere dolorem?* Communius negant Anacletus, Lugo, Roncaglia, Sporer, etc., quia prior contritio ex

¹ 1, 2, q. 109, a. 8. — ² Hom. xi in Ezech. — ³ Cap. v.

⁴ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 446; *Homo Apost.*, tr. XVI, n. 20.

motivo generali, puta offensæ Dei, elicitæ fuit directæ ad absolutionem obtinendam omnium etiam obliorum. Diximus ex *motivo generali*; nam aliter est, si contritio elicitæ sit ex motivo particulari, v. g., ex motivo specialis turpitudinis peccati declarati, quod peccatis oblitis non congruat, cum hæc aliam turpitudinem præ se ferant. Affirmant vero probabilius Bonacina, Filliucius et Vasquez, dicendo per absolutionem jam completum esse iudicium; unde si nova est danda absolutio, nova requiritur materia proxima. Et quamvis dolor perseveret moraliter; non tamen perseverat in ordine ad aliam absolutionem¹.

An (quæres) conveniat de novo dare absolutionem, statim post absolutionem, redeunte pœnitente cum peccato gravi oblitio? Affirmant generatim loquendo, consultius et melius esse novam absolutionem iterum impertire (pœnitentiam etiam imponendo, ne mutuum sit sacramentum); idque ad animæ tranquillitatem, ad pœnitentis solatium et ob novum fructum a sacramento percipiendum. Diximus *generatim loquendo*; nam excipe si res sit cum meticulous qui iterum iterumque redeunt; item si agatur de illis, qui brevi ad eundem confessarium redire solent; tunc in alia confessione de oblitis directe absolvantur.

17. Q. 5. *Quomodo dividitur contritio?*

R. Contritio a Tridentino dividitur in *perfectam*, et in *imperfectam*. Perfecta est quæ a charitate perficitur, seu quæ elicitur ex motivo charitatis in Deum summe et per se dilectum; imperfecta est quæ innititur alio motivo supernaturali, quæ ex eodem Tridentino *ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ et pœnarum metu communiter concipitur*, excludens semper peccati voluntatem, atque veniæ spem includens². — Prima retinet vocabulum *contritionis*, altera vocatur *attritio*; ducta similitudine a corporibus duris, quæ *attrita* dicuntur, si aliquo modo sint diminuta; *contrita* vero, si trita et comminuta sint in minimas partes, uti notat Angelicus³.

Differunt contritio et attritio specie inter se: 1. ratione motivi; nam contritio oritur ex motivo charitatis in Deum; attritio vero ex motivo spei vel charitatis erga seipsum, aut virtutis specialis, cui aliquod peccatum opponitur; 2. ratione effectus, ut mox videbimus.

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, nn. 448 et 506.

² Sess. xiv, cap. iv. — ³ 3 p., q. 1, a. 1.